

Ramo Ljevaković*

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

SAŽETAK

U krivičnim procesnim zakonima kojima se reguliše krivični postupak u BiH pominju se stepeni sumnje kao minimalni uslovi koji se moraju zadovoljiti da bi se krivični postupak mogao u svakoj fazi postupka voditi i okončati. Ustvari radi se o stepenu utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza i što je činjenica i dokaza više sumnje u počinjenost krivičnog djela treba da je manje. Ovi stepeni utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza (stepeni sumnje) osim u zakonima kojima se reguliše krivični postupak, pominju se i u praksi (u sudskim odlukama) i u teoriji (naučnim i stručnim radovima), ali se ne sistematizuju i samo neki neprecizno i uopšteno definišu, pa smo u ovom radu obradili sve stepene sumnje i pokušali iste definisati i sistematizovati. Pri tome je osim zakonskih pominjanja dat teorijski osvrt, i osvrt na sudsku praksu, a po potrebi ukazano na nedostatke u zakonu sa prijedlogom promjena. Stepene sumnje takođe pominju i krivični procesni zakoni drugih država na što je takođe ukazano.

Ključne riječi: *osnovi sumnje, sumnja, osnovana sumnja, van (svake razumne) sumnje, opravdana sumnja.*

---

* Sudija Općinskog suda Zenica, doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici.

UVOD

Da bi uopće govorili o sumnji i stepenima sumnje u krivičnom postupku potrebno je poznавање pojma činjenica i pojma dokazivanja ili bar posjedovanje uopćenih znanja o tim pojmovima. Ovo iz razloga jer su činjenice ono na onovu čega stvaramo sumnju i ono na osnovu čega sumnju isključujemo, a da bi neka spoznaja bila činjenica potrebno je istu dokazati provođenjem dokaznog postupka. Zbog toga su u ovom radu navedene uopćeno bitne stvari o činjenicama i dokazivanju u krivičnom postupku u BiH radi shvatanja prezentirane teme kao zaokružene cjeline.

Dalje su prikazani stepeni sumnje u krivičnom postupku u BiH i to: osnovi sumnje, sumnja, osnovana sumnja (tužilačka i od suda potvrđena) i utvrđenost činjenica van svake (razumne) sumnje. Prilikom prezentiranja pojedinih osnova sumnje upućivano je na zakonske norme, a zatim teoriju i praksu.

Isto tako, radi usporedbe, su prikazani stepeni sumnje u zakonima susjednih država Srbije, Hrvatske i Crne Gore, a nakon toga su izvedeni zaključci po prikazanoj temi.

1. Uopće o činjenicama i dokazivanju

228

Dokazivanje činjenica u krivičnom postupku je postupanje učesnika krivičnog postupka, prvenstveno ovlaštenog tužioca, usmjereni na utvrđivanje činjenica o krivičnom djelu i počiniocu toga djela.¹ Ovdje navodimo, prvenstveno, tužioca zato što je tužilac u obavezi da tvrdi, a time i dokazuje počinjenost krivičnog djela i krivnju počinjocu.² „Tužilac u svom postupanju tokom krivičnog postupka preduzima brojne procesne radnje koje doprinose ne samo efikasnom i zakonitom okončanju postupka, već i donošenju zakonite i pravedne sudske odluke, bez obzira ide li ona na štetu ili korist optuženog. Postupanje tužioca se može posmatrati kroz četiri faze postupka: 1) istragu, 2) postupak optuživanja, 3) glavni pretres i 4) postupak po pravnim likovima.“³ U krivičnom postupku, osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati obezbjeđena minimalna prava da bi se suđenje⁴ smatralo pravičnim. Minimalna prava

¹ Činjenice koje se odnose na osnovanost imovinskopravnog zahtjeva takođe se utvrđuju u krivičnom postupku, ali nas, konkretno, interesuju, činjenice i dokazi usmjereni na dokazivanje krivnje.

² Osim stranaka dokaze izuzetno pribavlja i sud.

³ N. Pivić, *Intitucionalni i pravni položaj tužioca prema Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*, Anal Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, broj 10, oktobar 2012. godine, 327.

⁴ Postavlja se pitanje šta se smatra suđenjem u smislu pravičnog suđenja u krivičnom postupku. To je

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

---

optužene odnosno osumnjičene osobe, principi bez kojih se ne može zamisliti pravičan krivični postupak, propisani su stavovima 2. i 3. člana 6. EKLJP i čine konstitutivni dio „poštenog suđenja“.⁵ Minimalna prava osumnjičenog odnosno optuženog su: pravo da bude obaviješten o optužbama⁶ i pravo na odbranu (što podrazumijeva vrijeme i uslove za pripremanje odbrane, pravo na branioca, na ispitivanje svjedoka, izjašnjenje o dokazima i ukazivanje na nezakonite dokaze⁷ i pravo na besplatnu pomoć tumača).⁸ Kod dokazivanja, koje je najbitnije za utvrđivanje činjenica, potrebno je pomenuti doktrinu „plodova otrovne voćke“ koja služi za odstranjivanje jedne kategorije nezakonitih dokaza.⁹ Ovo iz razloga jer se presuda ne može zasnivati između ostalog i na nezakonitim dokazima, a ako se presuda zasniva na dokazima na kojima se nemože zasnivati učinjena je (apsolutno)¹⁰ bitna povreda odredaba krivičnog postupka (čl. 312. ZKP FBiH), a što je (prema članu 311. ZKP FBiH) navedeno kao žalbeni razlog u pomenutom žalbenim osnovu.¹¹ Ova doktrina je pravnoteorijska konstrukcija jedne od kategorija nezakonitih dokaza, pri čemu postoji izvedeni dokaz koji je zakonit, ali saznanje o tom dokazu je nastalo na osnovu drugog dokaza koji je pribavljen na nezakonit način.¹² Kriterij za ocjenu zakonitosti je izvorni dokaz, pa

---

svaki krivični postupak koji meritorno ulazi u odlučivanje po optužbi i takvi postupci moraju zadovoljiti pravila, odnosno standarde pravičnog postupka, po čemu su podložni ispitivanju. Radi se o pravima osumnjičenog, odnosno optuženog. Procesne odluke ne podliježu pod ovo pravo (stvarna, mjesna nadležnost i dr., Ustavni sud BiH vidjeti odluke AP 240/06 od 19. aprila 2007. godine i U 51/01 od 26. februara 2002. godine).

5 M. Bojović-Kolaković, *Mediji i pretpostavka nevinosti*, Zbornik radova pravnog fakulteta u Nišu, 2012, 555.

6 Pod optužbama trebalo bi podrazumijevati naredbu za provođenje istrage, optužnicu i sve zahtjeve koji su usmjereni prema osumnjičenom, odnosno optuženom i odnose se, odnosno zadiru u njegova prava (pretresanje lica, pretresanje stana i prostorija, bankovnih računa i dr.).

7 Na nezakonite dokaze se najčešće poziva odbrana, pa je njihovo prepoznavanje bitno, da ne bi izdvojili dokaze koi su bitni i zakoniti ili kristili dokaze koji to nisu.

8 L. Zilić, *Pravo na pravično suđenje u krivičnom postupku*, Anal Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, broj 13, maj 2014. godine, 197.

9 Ova doktrina je karakteristična za Sjedinjene američke države (vidjeti: Supreme Court br. 82-1651 Nix v. Williams, odluka od 11.6.1984. godine, 467 U.S. 431 (1984), str. 441 i Supreme Court br. 82-5298, Segura v. United States, odluka od 5.7.1984. godine 468 U.S. 796 (1984), str. 796 i 815).

10 U teoriji se koristi ovaj pojam apsolutno i relativno bitne povrede odredaba krivičnog postupka, ali zakon istu tako pojmovno ne prepoznaje i navodi samo kada se smatra da ove povrede uvjek postoje nabrajajući ih (za apsolutne) i formulacijim navodi da ove povrede postoje (ako Sud za vrijeme pripremanja glavnog pretresa ili u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije pripremio ili je nepravilno primjenio koju od odredava ovog zakona, ako je to bilo ili je moglo biti od uticaja na zakonito i pravilno donošenje donošenje presude (za relativne) čl. 297. ZKP BiH).

11 član 297. stav. 1. tačka i) ZKP BiH i član 312. stav. 1. tačka i) ZKP FBiH.

12 B. Obradović/I. Župan, *Plodovi otrovne voćke u hrvatskom i poredbenom pravu*, Hrvatski ljetopis za

ako on nije pravno valjan i izvedeni dokaz je pravno nevaljan.¹³ Sve ovo o dokazima pominjemo zato što pomoću dokaza utvrđujemo činjenice i što ih moramo obezbijediti u krivičnom postupku. Prilikom postupanja tužilac mora raspolagati minimalnim stepenom utvrđenosti činjenica u svakoj fazi postupka, a da bi iz jedne faze postupka prešao u drugu mora raspolagati većim minimalnim stepenom utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza koji se traži za novu fazu postupka. Uvijek govorimo o minimalnom stepenu utvrđenosti činjenica koji je potreban iako stepen utvrđenosti činjenica u fazi u kojoj se postupa može biti, i često je, i veći, ali bez obzira na to mi i dalje u postupku koristimo naziv sumnje koji je karakterističan za fazu u kojoj postupamo. Da bi se djelo počiniocu stavilo na teret moraju se dokazati svi elementi¹⁴ koji u pravnom opisu karakterišu djelo i da je optuženi izvšilac djela. U tu svrhu moraju se činjenično dokazati preduzete radnje izvršioca, pri čemu je nužno da se te radnje oslikavaju u pravnom opisu djela, ali se moraju dokazati i drugi elementi koji karakterišu djelo iznad minimalnih, ako su sadržani u opisu djela. U toku glavnog pretresa kao dio istog u krivičnom postupku postoji faza koja se i zove dokazni postupak¹⁵, ali dokazivanje ne počinje tada. Tačnije, ono tada treba da završi, bar pred prvostepenim sudom, utvrđivanjem činjenica, a time i činjeničnog osnova. Da bi postojala krivična odgovornost svi bitni dokazi moraju potvrditi sve bitne (pravnorelevantne činjenice) koje karakterišu djelo.

230

Dokazivanje ima svoje faze počev od saznanja za djelo i učinioca, provjera saznanja, pribavljanje i selektiranje dokaza, formiranje činjenične tvrdnje, davanje prijedloga za dokazivanje činjenične tvrdnje, izvođenje dokaza i ocjena dokaza čime se činjenična tvrdnja smatra dokazanom ili nedokazanom. Dakle, postupak dokazivanja počinje mnogo ranije nego što predmet dođe do suda i često od ovlaštenih službenih lica zavisi uspješnost postupka, od brzog i pravilnog obezbjeđenja dokaza i usmjerenosti aktivnosti koje se preduzimaju. Da bi postupak mogao ići prema суду mora se dokazivati postojanje činjenica i dokaza kojima se te činjenice utvrđuju u traženom stepenu uvjerenja. Krivični postupak se vodi od pretpostavke nevinosti (bilo kakvih

---

kazneni pravo i praksu, 2011, 114

¹³ M. Carić, *Zabrana utemeljenja sudskih odluka na nezakonitim dokazima*, Hrvatski ljetopis za kazneni pravo i praksu, 2006, 1015.

¹⁴ Moraju se dokazati bar osnovni elementi koji karakterišu djelo, ali ako se iz dokazanog činjeničnog opisa vidi počinjenje drugog djela, sud će optuženog osuditi za to djelo, a ne za djelo koje se optužuje, jer nije vezan pravnom kvalifikacijom koju je naveo tužilac u optužnom aktu.

¹⁵ Vidjeti čl. 276. - 293. ZKP FBiH.

saznanja o djelu i počiniocu) ka obaranju pretpostavke nevinosti (utvrđivanju počinjenja djela od počinioca).

Sumnja nastaje u dijalektičkom procesu mišljenja kao rezultat proturiječnosti između neznanja, odnosno nedovoljnog znanja o krivičnom događaju i ulozi određene osobe i novosaznatih činjenica, koje se ne uklapaju u verziju o nepostojanju krivičnog djela i učinioca.¹⁶ Osnove sumnje se, prvo, odnose na postojanje krivičnog djela uopšte i drugo na otkrivanje učinioca i utvrđivanje njegove krvice. Iz ovoga proizilazi da se činjenice ustanovljavaju sa manjim stepenom vjerovatnoće koja kroz dalju istragu i preuzimanje radnji dokazivanja (uključujući i posebne istražne radnje) treba da preraste u veći stepen vjerovatnoće (osnovanu sumnju), a potom kroz dalji krivični postupak u potpunu izvjesnost. U tom kontekstu prihvatom logiku dvovalentne vrijednosti stavova.¹⁷

Kada su u pitanju ovi minimalni stepeni utvrđenosti činjenica, a time i stepeni uvjerenja organa koji vodi postupak u određenoj fazi krivičnog postupka, treba navesti da naši krivični zakoni kao stepene uvjerenja¹⁸ u utvrđenost činjenica i obezbijedenost dokaza pominju osnov(e) sumnje, sumnju, osnovanu sumnju (tužilačku i od suda potvrđenu), a ovome se može dodati i utvrđenost činjenica van svake razumne sumnje.

2. Osnov(i) sumnje

Osnovi sumnje postoje kao pojam u svim zakonima o krivičnom postupku u BiH, ali nisu definisani kao pojam ni u jednom od tih zakona, iako se ovaj stepen utvrđenosti činjenica najčešće pominje u ovim zakonima, što je i za očekivati, jer se radi o osnovnom (baznom) stepenu utvrđenosti činjenica. „Osnovi sumnje (indicije) predstavljaju bitnu kariku, jer faktički bez osnova sumnje nema ni istrage. Osnovi sumnje se javljaju kao vid kretanja subjekata krivičnog postupka (prije svega tužioca, ali i

---

¹⁶ Vodinelić (1985, 78).

¹⁷ Ibid. (1985, 87-88).

¹⁸ Vidjeti M. N. Simović, *Dr Davor Krapac Krivično procesno pravo* („Informator“ Zagreb, 2000), *Pravna misao, časopis za pravnu teoriju i praksu*, br. 9-10, Sarajevo, 2001. godine, gdje se navodi „Kako kriterijum stepena uvjerenosti o postojanju i nepostojanju neke činjenice u krivičnom postupku predstavlja otvoreni pravni standard, tj. pravni pojam čiji obim tek treba odrediti, teorija i praksa krivičnog (odnosno sudskog) postupka ulažu velike napore u njegovo tumačenje. Krećući se i kroz ovu zaista složenu problematiku, Krapac je odgovor našao u ocjeni da se „vjerovatnost“ može i u psihološkom i u empirijskom smislu stepenovati (od viših ka nižim stepenima). Vidjeti više: D. Krapac, Krivično procesno pravo, deveto poglavlje, osnovana sumnja i smjernice za utvrđivanje činjenica, pojam činjenica i njihova trodioba (činjenice koje sud ne smije utvrđivati i činjenice koje sud ne treba utvrđivati: notorne činjenice, prezumpcije (pretpostavke), prezumpcija čestitosti i prezumpcija nedužnosti okrivljenog) i subjekti utvrđivanja činjenica.

policajskih službenika, u širem značenju) preko njegovog objekta (krivične stvari) prema osumnjičenom.¹⁹

Nekada zakon koristi pojam „osnov sumnje“, a nekad „osnovi sumnje“, a treba reći da postoji i jedan i drugi pojam. Osnov sumnje je samo jedan elemenat osnova sumnje i minimalan stepen sumnje da bi mogli početi provoditi istragu. Ako se istraga provodila protiv određenog lica potrebno bi bilo da postoji bar jedan osnov sumnje u odnosu na djelo i drugi u odnosu na počinjoca. U ZKP FBiH isti se pominju 16 puta, pa ćemo navesti sva ova pominjanja i dati analizu navedenog.

Prvo pominjanje je u čl. 6. ZKP FBiH kojim je regulisano da se osumnjičeni mora na prvom ispitivanju obavijestiti o djelu za koje se tereti i o osnovima sumnje protiv njega i da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljem toku postupka.²⁰ Po ovome osumnjičenom bi trebalo saopćiti bar jednu činjenicu u odnosu na djelo i jednu činjenicu (i/ili dokaz kojim se ta činjenica može dokazati) koja upućuje na to da bi on mogao biti počinilac krivičnog djela. Slijedeće pominjanje je u značenju osnovnih pojmoveva (izraza) u zakonu kod davanja značenja izrazu „osumnjičeni“ za koga se kaže da je osoba za koju postoje osnovi sumnje da je učinila krivično djelo.²¹ Dalje se osnovi sumnje pominju u članu 45. ZKP FBiH koji govori o pravu i dužnostima tužioča. Istim je u stavu 2. regulisano da tužilac ima pravo i dužnost da odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje²² da je učinjeno krivično djelo da preduzme mjere u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage²³, pronalaženja osumnjičenog, rukovodenja i

¹⁹ M. Šikman, *Primjena indicijalnog metoda u otkrivanju i razjašnjavanju krivičnog djela organizovanog kriminala, Kriminalističke teme, časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, br. 3-4, 2011, 101.

²⁰ Vidjeti čl. 6. ZKP FBiH. Odredba je prilično jasna, ali se zaista postavlja pitanje koliko osnova sumnje treba predložiti osumnjičenom organ koji vrši ispitivanje osumnjičenog. Organ koji vrši ispitivanje može npr. raspolagati sa više osnova sumnje, ali da bi započeo ispitivanje dužan je da saopći bar jednu činjenicu, da je djelo krivično djelo i najmanje jednu činjenicu, odnosno dokaz koji upućuje na mogućnost dokazivanja te jedne činjenice, koja bi mogla da tereti osumnjičenog, što bi bio minimalan osnov sumnje koji opravdava ispitivanje osumnjičenog. Organ (lice) koji ispituje osumnjičenog može osumnjičenom predložiti više osnova, ali ne mora sve kojim raspolaže, što zavisi od ciljeva i usmjerenosti postupka (istrage).

²¹ Vidjeti čl. 21. st. 1. t.a) ZKP FBiH, i razliku od pojma optuženi protiv koga mora biti jedna ili više tačaka optužnice potvrđeno (da postoji od suda potvrđena osnovana sumnja prema raspoloživim činjenicama i dokazima).

²² Po ovome, ako nema osnova sumnje nema ni istrage, pa su isti inicijacija krivičnog postupka (istrage).

²³ Tužilac naređuje provođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo čl. 216. st. 1. ZKP BiH, BD BiH, RS i čl. 231 st. 1. ZKP FBiH). Ne postoji propisana obaveza dostavljanja dostavljanja pisane naredbe bilo kome niti postoje sankcije ako se naredba ne donese. Tužilac će donijeti naredbu o provođenju istrage ako to ocijeni potrebnim (vidjeti čl. 218. ZKP BiH i čl. 233. ZKP BiH), ali u opisu naredbe treba shodno zakonu da postoje sadržane poznate činjenice (okolnosti) koje ukazuju na postojanje osnova sumnje čl. 216. ZKP BiH. Ovim internim aktom tužilac odlučuje o postojanju osnova sumnje da je izvršeno

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

---

nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlašćenih službenih osoba vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza. Iz navedenog proizilazi, da tužilac u suštini ima obavezu da na zakonit način pronađe i obezbjedi dokaze i činjenice o krivičnom djelu i počiniocu djela. Dakle, da od osnova sumnje krene u eliminisanje svake (razumne) sumnje.

Osnovi sumnje se pominju i u članu 86. i 86a., a odnose se na naredbu banci ili drugoj pravnoj osobi, te naredbi operateru telekomunikacija. Da bi se naredba mogla dati treba da postoje osnovi sumnje²⁴ da je neka osoba učinila krivično djelo povezano sa dobijanjem imovinske koristi, pa sud na prijedlog tužilaštva može naređiti dostavljanje podataka o finansijskom stanju i transakcijama te osobe kao i osobe za koju se osnovano vjeruje da je uključena u finansijske transakcije i poslove osumnjičenog, ako bi ovi podaci mogli biti dokaz u krivičnom postupku. Slično je i sa operaterom telekomunikacija gdje se osnovi sumnje pominju dva puta bez obzira na vrstu djela.

Sedmi put se pominju osnovi sumnje kod pouka osumnjičenom o njegovim pravima član 92. st. 2. ZKP FBiH gdje se kaže da će se na početku ispitivanja osumnjičenom saopštiti za koje krivično djelo se tereti i osnove sumnje protiv njega, a poučit će se i o svojim pravima. Takođe da bi se protiv određene osobe mogle odrediti posebne istražne radnje, ako se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmernim teškoćama, prethodni uslov je postojanje osnova sumnje da je ta osoba učestvovala ili učestvuje u izvršenju krivičnog djela za koje se mogu odrediti posebne istražne radnje (čl. 130. ZKP FBiH). Ove radnje se mogu odrediti i protiv osobe za koju postoje osnovi sumnje da učiniocu daje informacije u vezi sa krivičnim djelom ili učinilac koristi njeno sredstvo komunikacije.

Deseti se put pominju osnovi sumnje kod lišenja slobode i zadržavanja osoba od strane policijskih organa. Ovdje se kao uslov traži postojanje osnova sumnje da je osoba počinila krivično djelo i ako postoji koji od razloga predviđenih članom 146. ZKP FBiH²⁵, ali je policijski organ dužan takvu osobu bez odlaganja privesti tužitelju, a najkasnije u roku od 24 sata. Tužilac naređuje provođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo. Isto tako naredbom se određuje i da se istraga neće provoditi ako je očigledno da prijavljeno djelo nije krivično djelo ili ne postoje

233

---

krivično djelo (od poznatog ili nepoznatog lica) i započinje istragu kojom rukovodi.

24 Osnovima sumnje se najviše bave ovlaštene službene osobe i tužilac, ali ovdje vidimo da prema pomenutim odredbama naredbu daje sud što bi značilo da i sud cijeni osnove sumnje koje mu je potrebno predočiti da bi se u slučaju njihovog postojanja mogla izdati naredba.

25 Treba da postoji neki od osnova za pritvor navedenih u pomenutom članu.

osnovi sumnje²⁶ da je prijavljena osoba počinila krivično djelo.²⁷

Dalje se osnovi sumnje pominju kod nadzora tužioca nad radom ovlašćenih službenih osoba, pa tako ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, ovlašćena službena osoba je dužna odmah obavijestiti tužioca i pod njegovim nadzorom preuzeti potrebne mjere da se pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi i da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku. Isto tako, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno pomenuto krivično djelo, ovlašćena službena osoba dužna je u slučaju opasnosti od odlaganja preuzeti neophodne radnje radi izvršenja pomenutih zadataka, ali je o poduzetom dužna odmah obavijestiti tužioca i dostaviti prikupljene predmete i podatke kao dokaz (čl. 233. ZKP FBiH).

Osnovi sumnje se pominju kod zadržavanja na mjestu učinjenja krivičnog djela za koje ovlaštenja imaju ovlaštene službene osobe (ali ne duže od 6 sati čl. 235. ZKP FBiH), te im je dato i ovlaštenje da mogu fotografisati i uzimati otiske prstiju osoba za koje postoje osnovi sumnje da su počinile krivično djelo, a fotografiju objaviti samo po odobrenju tužioca. I na kraju, šesnaesti put se osnovi sumnje pominju u članu 239. ZKP FBiH koji reguliše obustavu istrage gdje se kaže da tužilac može ponovo pokrenuti istragu koja je obustavljena zbog nedovoljno dokaza, ako se dobiju nove činjenice i okolnosti koje ukazuju da postoje osnovi sumnje da je osumnjičeni počinio krivično djelo. Iz ove odredbe se vidi da su osnovi sumnje stepen utvrđenosti činjenica, jer se pominju nove činjenice i okolnosti.

„Za pokretanje istrage dovoljno je postojanje osnova sumnje za razliku od do sada prisutne, osnovane sumnje. Znači sada je moguće i na temelju raspoloživih informacija o djelu, dokazima i/ili počinitelju krivičnog djela sa manjim stepenom vjerovatnoće pokrenuti istragu. Na ovaj način je ukinut tzv. predkrivični postupak,²⁸ koji je pokretan od strane organa unutrašnjih poslova odnosno ovlaštenih službenih lica temeljem postojanja osnova sumnje i to u formi krivične prijave. Tako su temeljem postojanja osnova sumnje ovlaštena službena lica poduzimala potrebne mjere i radnje na rasvjjetljavanju

---

²⁶ Proizilazi da ako nema osnova sumnje nema ni procesuiranja, istrage, pa se iz ovoga vidi da je ovo minimalan stepen utvrđenosti činjenica o nekom događaju koji bi mogao imati obilježja krivičnog djela potreban za procesuiranje.

²⁷ Vidjeti čl. 231. ZKP FBiH.

²⁸ U prilog navedenom govori i odredba člana 216. ZKP BiH, RS, BD BiH i 231 ZKP FBiH „Tužilac nareduje provođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo.“

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

---

krivičnih djela i njihovih počinitelja i prije zvaničnog pokretanja istrage rješenjem istražnog sudske, a po zahtjevu nadležnog tužitelja. Pokretanjem istrage temeljem postojanja osnova sumnje, u novom zakonodavstvu, ovlaštenim službenim osobama ne uskraćuje se pravo da preduzimaju potrebne mjere i radnje na dokumentovanju krivičnog djela, identificirajući počinitelja krivičnog djela i prikupljanju dokaza.²⁹ Ovo je i ranije bila obaveza ovih lica, ali je sada preduzimaju pod nadzorom tužitelja, po njegovom odborenju čime tužitelj vrši kontrolu postupanja ovih lica. Bez obzira na spuštanje stepena utvrđenosti činjenica na niži nivo kao osnova za provođenje istražnih radnji i istraga, kontrolom ovlaštenih službenih lica u postupanju od strane tužioca je obezbijeden veći stepen zaštite ljudskih prava i time se onemogućuju zloupotrebe i nezakonito postupanje u istražnim radnjama i istragama, a pogotovo provođenje takvih radnji i istraga.

Činjenice se utvrđuju u istražnom postupku, ali i za samo pokretanje istrage potrebno je raspolaganje činjenicama i dokazima. „Da bi uopšte moglo doći do pokretanja istrage tužilac mora saznati za ponašanje, radnju ili događaj koji bi se mogao podvesti pod krivično djelo.“³⁰ U suštini, da bi se pokrenula istraga moraju se sagledati činjenice i sve ono što bi moglo poslužiti kao dokaz u sudskom postupku. Istragu pokreće tužilac pisanom naredbom. Istraga će se pokrenuti kada postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo. Formalni uslov za provođenje istrage je, dakle, postojanje naredbe tužioca, a materijalni uslov je postojanje osnova sumnje.³¹ Iz navedenog se vidi da se osnovi sumnje pominju i koriste, ali se bilo kako ne definišu, ali je jasno da se radi o slabijem i minimalnom stepenu utvrđenosti činjenica koji mora postojati da bi se mogla voditi istraga. Osnovima sumnje bi se mogle smatrati sve činjenice i dokazi koji se odnose na radnju izvršenja krivičnog djela i ukazuju na izvršioca i upućuju (potvrđuju)³² da se radnja mogla odvijati na način koji bi se mogao okarakterisati kao krivično djelo. Ti osnovi sumnje mogu biti dijelovi sumnje, u potpunosti i nepovezani, ali ako se mogu povezati logički i relacijski daju novi minimalni stepen utvrđenosti činjenica „sumnju“.

235

---

²⁹ M. Jurčević/R. Huremagić, *Uloga tužitelja u istrazi sa posebnim osvrtom na nadzor tužitelja nad radom ovlaštenih službenih osoba*, *Pravo i pravda*, časopis za pravnu teoriju i praksu, godina III, br. 1-2, Sarajevo, 2004. godine, Udruženje sudija/sudaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, 229.

³⁰ N. Pivčić, *Intitucionalni i pravni položaj tužioca prema Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*, Analji Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, broj 10, oktobar 2012. godine, 329.

³¹ Vidjeti: M. Babić et al., *Komentar ZKP BiH*, Savjet /Vijeće Evrope/Evropska komisija, konkretno komentar uz čl. 20. st. 1. t. m) gdje se navodi: U tom smislu osnovana sumnja je viši stepen sumnje zasnovan na prikupljenim dokazima koji upućuju na zaključak da je izvršeno krivično djelo. Uz osnovanu sumnju, ovaj zakon koristi pojmove: osnovi sumnje (npr., čl. 116. ili 216.), dovoljno osnova za sumnju (čl. 51.), vjerovatnost (čl. 52.). Dakle, postoje različiti stepeni sumnje u krivičnom postupku.

³² Činjenice govore, a snagu govora daju im dokazi.

Osnovima sumnje se najviše bave ovlaštena službena lica i tužilac³³, jer je ovaj stepen sumnje karakterističan za prvu fazu krivičnog postupka. „Indicije (osnovi sumnje) su činjenice koje ukazuju na postojanje krivičnog dela i na bližu ili dalju vezu između toga dela i nekog lica. Na osnovu tih činjenica može se sa većom ili manjom sigurnošću, zaključiti da krivično delo postoji ili da nije izvršeno, da je određeno lice izvršilac ili saučesnik i da postoje druge za krivičnu stvar važne činjenice.“³⁴ Sumnjati znači više i drugačije pretpostavljati nego što to pokazuje privid spoljašnosti. Jedino čovjek koji sumnja može da osjeti između lakog i površnog ono što je duboko i potajno: iza privida - pravo lice stvari; iza sitnog - teško krivično djelo, iza okriviljenog koji brzo i skrušno priznaje lako krivično djelo – lukavog krvica koji prikriva teška krivična djela³⁵

Dakle, osnovi sumnje su stepen utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza, stepeni saznanja i uvjerenja o relacijskim odnosima koji povezuju radnju izvršenja i posljedicu (krivično djelo) ili/i radnju izvršenja i osobu koja je počinila, odnosno je odgovorna za radnju izvršenja.

---

3. Sumnja

236

Sumnja predstavlja veći stepen utvrđenosti činjenica od osnova sumnje. Radi se o većem stepenu vjerovatnoće u istinitost nekog događaja koji u daljem toku postupka treba dokazivati. Kada je u pitanju sumnja, moglo bi se uzeti da sumnju mogu činiti npr. dva osnova sumnje koji bi se mogli logički povezati i time dodatno potvrditi istinitost nekog događaja. Ovdje govorimo o minimalnom osnovu koji mora postojati da bi mogli govoriti o sumnji, a nekada bi i jedan osnov sumnje sam po sebi mogao predstavljati i sumnju, zavisno o kvalitetu saznanja o bitnoj činjenici. U sumnji kao stepenu utvrđenosti činjenica, odnosno obezbjeđenosti dokaza treba da su osnovi sumnje povezani u jednu cjelinu, a sumnja u pogledu utvrđenosti činjenica treba da čini cjelinu i da iz tih činjenica i dokaza proizilazi da se može vjerovati, iako postoji dvojba, da je djelo počinjeno na način i od strane počinjoca kako se predočava u radnji

---

³³ Tužilac je postojanje osnova sumnje dužan ocijeniti u naredbi za provođenje istrage, a ovlaštena službena lica samostalno odlučuju o postojanju osnova sumnje u preduzimanju određenih radni i mjera istražnog karaktera, ali su s obzirom na težinu krivičnog djela dužni obavijestiti tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo i o poduzetim radnjama (čl. 218. ZKP BiH i čl. 231. i 233. ZKP FBiH).

³⁴ V. Vodinelić, *Kriminalistika*, Prosveta, Beograd 1970, 104.

³⁵ Ibid. 13, iako se ovdje radi o sumnjanju kao djelovanju u traganju za istinom, činjenicama i dokazima.

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

---

izvršenja. Kod sumnje nemamo potpune utvrđenosti činjenica i ona ostavlja dvojbu, ali se očekuje da će dodatnim utvrđivanjem činjenica ova dvojba nestati. Sumnja kao stepen utvrđenosti činjenica takođe se u ZKP FBiH pominje više puta (11 puta), ali nije pojmovno definisana u krivičnim procesnim zakonima, pa ćemo navesti gdje sve u ZKP FBiH pojmovno srećemo sumnju.

Odmah na početku u čl. 3. ZKP FBiH u osnovnim načelima regulisano je da sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježe krivičnog djela ili od kojih zavisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.³⁶ Ovo u suštini znači „u sumnji u korist optuženog“. Upravo zbog nepotpune utvrđenosti činjenica i mogućnosti dvojbe zakonodavac i rješio ovo pitanje, kao je navedeno, u korist optuženog. Međutim, smatramo da je u pomenutom članu 3. ZKP FBiH pojam „sumnja“ upotrijebljen kao opšti pojam za sve oblike sumnje, a to navode i zastupaju neki autori.

„Rezonovanje da u sumnji treba postupiti u korist okrivljenog nije tipično samo za odlučivanje o predmetu krivičnog postupka, odnosno presudi pre svega, kao što bi to na primjer tipičan slučaj – donošenja oslobađajuće presude zbog nedostatka dovoljno kredibilnih dokaza, iako je za sud ostala izvjesna sumnja u moguću krivicu okrivljenog. Takav slučaj naime, jeste najtipičniji za načelo *in dubio pro reo* i po logici stvari, ima daleko najveći značaj, ali je dejstvo ovog načela šire i odnosi se na sumnju uopšte, što ne treba mešati sa pravilom da u različitim fazama krivičnog postupka postoje određeni stepeni sumnje kao deo materijalnog uslova za vođenje krivičnog postupka, odnosno za preduzimanje određenih radnji. Tako u izviđaju postoje osnovi sumnje, a krivični postupak kreće kada postoji osnovana sumnja, a i u odnosu na ovako procesno stepenovanu sumnju se primjenjuje rezonovanje *in dubio pro reo*.“³⁷

Načelo *in dubio pro reo* je ustanovljeno u korist optuženog i ima svoja pravila primjene. Prvo, činjenice koje idu na štetu optuženog (*in peius*) moraju se utvrditi sa potpunom sigurnošću³⁸, a u slučaju sumnje smatraju se neutvrđenim. Drugo, činjenice koje idu u korist optuženog uzimaju se utvrđenim i kada su samo vjerovatne (sumnja

237

---

³⁶ Ovdje u ovom konkretnom slučaju sumnja se pominje kao opći pojam za sve stepene sumnje. Međutim, ne bi trebalo da bude upitno da osnovi sumnje koji se mogu povezati u cjelinu grade i čine sumnju, koja je veći i kompatibilniji stepen utvrđenosti činjenica.

³⁷ M. Škuljić, *Krivično procesno pravo*, CID, Podgorica, 2012., 63,64. Prema ovome i u slučaju sumnje u postojanja osnova sumnje ili osnovane sumnje ili u određenu vjerovatnoću kao posebni materijalni uslov za određenu procesnu radnju procjenjivanje će se vršiti prema načelu *in dubio pro reo*, što je navedeno u pomenutom izvoru.

³⁸ U angloameričkom pravu traži se utvrđivanje „izvan svake razumne sumnje“.

se u njihovo postojanje) i u slučaju da je postojanje činjenica na štetu optuženog vjerovatnije.³⁹

Postojanje dovoljno osnova za sumnju se traži i kod poduzimanja radnje pretresanje stana, ostalih prostorija i pokretnih stvari (čl. 51. ZKP BiH i čl. 65. ZKP FBiH).⁴⁰

Sumnja se pominje i u članu 86. ZKP FBiH gdje se kaže da sud može rješenjem narediti pravnoj ili fizičkoj osobi da privremeno obustavi izvršenje finansijske transakcije za koju postoji sumnja da predstavlja krivično djelo ili da je namijenjena izvršenju krivičnog djela, da služi prikrivanju krivičnog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene krivičnim djelom.

Dalje se sumnja u ZKP FBiH pominje kod vještačenja čl. 117., 121, i 124., pa ako u smrtnom slučaju postoji sumnja da se ne radi o prirodnoj smrti uvijek će se preuzeti pregled i obdukcija tijela. Ako je leš već zakopan, odredit će se ekshumacija u cilju njegovog pregleda i obdukcije. Isto tako ako postoji sumnja trovanja, sumnjive materije koje su nađene u lešu ili na drugom mjestu uputit će se na vještačenje ustanovi ili državnom organu koji vrši toksikološka ispitivanja. Pri pregledu sumnjivih materija posebno će se utvrditi vrsta, količina i djelovanje nađenog otrova, a ako se radi o pregledu materija uzetih iz leša, po mogućnosti i količina upotrijebljenog otrova. I kod psihijatrijskog vještačenja ako se pojavi sumnja da je isključena ili smanjena uračunljivost osumnjičenog, odnosno optuženog ili da je osumnjičeni, odnosno optuženi učinio krivično djelo zbog zavisnosti od alkohola ili opojnih droga ili da zbog duševnih smetnji nije sposoban da učestvuje u postupku, odredit će se psihijatrijsko vještačenje.

U članu 196. ZKP FBiH koji reguliše sumnju u dopuštenost izvršenja sudske odluke dva puta se pojavljuje pojam sumnja, pa tako je regulisano da ako se pojavi sumnja u dopuštenost izvršenja sudske odluke ili o računanju kazne ili ako u pravosnažnoj

³⁹ Vidjeti presudu Apelacionog suda BD BiH, br. Kž-89/04 od 31.08.2004. godine, gdje se navodi „...ako se iz izvedenih dokaza ne može utvrditi da je optužena počinila krivično djelo koje joj se stavlja na teret, prvostepeni je sud oglašavajući optuženu krivom povrijedio zakon na njenu štetu, ali i zahtjev principa *in dubio pro reo* iz člana 3. stav 2 ZKP BD BiH jer je krivičnu stvar riješio presudom na način koji je nepovoljniji za optuženu. Kako je s obzirom na utvrđeno činjenično stanje (odlučne činjenice su u prvostepenoj presudi pravilno utvrđene) sud trebao donojeti drugačiji presudu, to je ovaj sud žalbu branioca uvažio i optuženu oslobođio od optužbe.“

⁴⁰ Vidjeti: M. Babić et al., *Komentar ZKP BiH*, Savjet /Vijeće Evrope/Evropska komisija, a konkretno komentar uz čl. 51. gdje se, pored ostalog, navodi: Kao uvjet za pretresanje propisuje se sumnja, zasnovana na određenim dokazima ili saznanjima (npr, izjava svjedoka, priznanje izvršioca krivičnog djela da je ranije sakrio u svom stanu određene predmete, općeprihvaćeno iskustvo da se naročito kod određenih vrsta krivičnih djela predmeti nalaze u stanu ili drugoj prostoriji izvršioca ili saučesnika i sl.), koji upućuju na zaključak da će pretresanje dati određene rezultate, bilo u pogledu izvršioca i saučesnika, bilo u pogledu dokaza (tragova i predmeta) potrebnih za krivični postupak. (str. 182).

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

---

presudi nije odlučeno o uračunavanju pritvora ili ranije izdržane kazne ili uračunavanje nije pravilno obavljeno, o tome će odlučiti posebnim rješenjem sudija, odnosno predsjednik vijeća koje je sudilo u prvom stepenu. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja, osim ako sud nije drugačije odredio. Ako se pojavi sumnja u tumačenju sudske odluke, o tome odlučuje sudija, odnosno vijeće koje je donijelo pravosnažnu odluku.

Sumnja se pominje i kod primjene pravila međunarodnog prava član 222. ZKP FBiH, pa u slučaju sumnje u isključenje krivičnog gonjenja za strance koji uživaju pravo imuniteta u Bosni i Hercegovini (gdje se primjenjuju pravila međunarodnog prava) potrebno je obratiti se Federalnom ministarstvu pravde (kada se sumnja da li se radi o osobi koja uživa to pravo).

Posebno je karakterističan pojam sumnje u članu 228. ZKP FBiH koji reguliše obavezu prijavljivanja krivičnog djela. Tako zdravstveni radnici, nastavnici, vaspitači, roditelji, staratelji, usvojitelji i druge osobe koje su ovlašćene i dužne da pružaju pomoć maloljetnim osobama, da vrše nadzor, odgajanje i vaspitanje maloljetnika, a koji saznaju ili ocijene da postoji sumnja da je maloljetna osoba žrtva seksualnog, fizičkog ili nekog drugog zlostavljanja, dužni su o toj sumnji odmah obavijestiti ovlašćenu službenu osobu ili tužioca. Ovdje se ne da oteti utisku da postojanje sumnje cijene osobe koje vrše javna ovlaštenja i građani.

239

I na kraju, jedanaesti puta se pojam sumnje javlja kod pregleda, obdukcije i ekshumacije (član 237. ZKP FBiH). Prema istom ukoliko postoji sumnja ili je očigledno da je smrt prouzrokovana krivičnim djelom ili je u vezi sa izvršenjem krivičnog djela, tužilac će narediti izvođenje pregleda i obdukcije. Ako je leš već zakopan, odredit će se ekshumacija u cilju njegovog pregleda i obdukcije, o čemu će tužilac zatražiti naredbu od suda. Dakle, za ove vrste utvrđivanja činjenica traži se da postoji minimalno prema utvrđenim činjenicama „sumnja“, a naravno svaki veći stepen utvrđenosti činjenica nije upitan i zato se u normi i kaže „ili je očigledno“.

Karakteristično za sumnju je da se ona posebno ne obrađuje niti određuje iako se pojmovno pominje više puta u zakonu kako smo naveli, a samo u prvom pominjanju kao zajednički pojam za sve oblike sumnje. U svim ostalim pominjanjima ista se pominje kao stepen utvrđenosti činjenica.

Sumnju kao stepen utvrđenosti činjenica gledamo kao cjelinu, za razliku od osnova sumnje koje gledamo odvojeno za svaku relacijsku vezu, i kao takva treba da nudi vidljivu vezu logičke povezanosti osnova sumnje, odnosno utvrđenosti činjenica i obezbijeđenosti dokaza.

4. Osnovana sumnja

Osnovana sumnja je jedini stepen utvrđenosti činjenica (dokazanosti istine) koji je definisan u našim zakonima kojima se reguliše krivični postupak. U ZKP FBiH osnovana sumnja se pominje šest puta. Tako ZKP FBiH čl. 21. st. 1. t. m) definiše osnovanu sumnju kao veći stepen sumnje zasnovan na prikupljenim dokazima koji upućuju na zaključak da je izvršeno krivično djelo.⁴¹ Iz ovoga se vidi da se jedan pojam objašnjava samim sobom i određuje samo da se radi o većem stepenu te sumnje. Dakle, nema parametara koji određuju osnovanu sumnju i proizilazi da je osnovana sumnja općepoznat pojam. Može se i prihvati da osnovi sumnje i sumnja ne budu definisani kao pojmovi, ali ne i da osnovana sumnja ne bude preciznije definisana. Osnovana sumnja ne treba da je proizvoljnost i da je samo označena kao veći stepen sumnje zasnovan na dokazima. Dokazima se uvijek utvrđuju činjenice, a te činjenice u stepenu osnovane sumnje treba da u velikoj meri upućuju na zaključak da je učinjeno krivično djelo. Kod osnovane sumnje, treba ne samo da se povezuju osnovi sumnje i da je vidljivo da se ti ti osnovi kao elementi mogu povezati (što bi bilo i jeste i sumnja)⁴², nego treba da je od strane nadležnog državnog organa koji vodi postupak utvrđena takvom, dakle, kao osnovana, i osim toga, trebala bi da bude i obrazložena kao takva i da se iz toga obrazloženja i ponuđenih dokaza vidi da ona postoji. Zašto? Pa, ako je protiv nekog lica utvrđeno postojanje osnovane sumnje za određeno krivično djelo, protiv toga lica mogu se preduzeti razne zakonom dozvoljene radnje koje zadiru u lična prava toga lica garantovana ustavima i međunarodnim dokumentima. Sve ovo opravdava potrebu obrazlaganja osnovane sumnje, a ovim bi se uveliko spriječile moguće zloupotrebe zakona na štetu građana (fizičkih i pravnih lica) radi kojih se, između ostalog, zakoni i donose. Budući da ovu sumnju i utvrđuju organi koji vode postupak i to tužilaštvo i sud podjelićemo je tako, ali naglasiti da ona opstaje kada je utvrdi sud.

⁴¹ Iz navedenog se vidi da zakon pojmovno ne pravi razliku između tužilačke i sudom potvrđene osnovane sumnje iako ona procesno gledajući i prateći tok krivičnog postupka postoji, a naprotiv ne postoji sama za sebe, ako nije utvrđena od pomenutih organa. Dalje, iz definicije pojma vidimo da se radi o „većem stepenu sumnje“, a u stvari što je veći stepen sumnje manje sumnjamo, pa bi adekvatnije bilo istu pojmovno odrediti kao veći stepen utvrdenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza. Pored ovoga sumnja nije samo na izvršenja krivičnog djela kako se navodi u pojmu osnovane sumnje, nego i na izvršioca.

⁴² Kod ukazivanja na postojanje sumnje dovoljno bi bilo ukazati na relacijske veze između osnova sumnje, a kod osnovane sumnje osim toga ukazivanja potrebno je izvesti i zaključke iz tih veza i uvjerenje da te veze i zaključci u svojoj sveukupnosti potvrđuju postojanje osnovane sumnje.

1.1. Tužilačka osnovana sumnja

Postupak optuživanja počinje podizanjem optužnice čl. 241. st. 1. ZKP FBiH. Kada u toku istrage tužilac nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizilazi sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, i da bi se ta sumnja mogla obrazložiti, toj sumnji daće jaču snagu tvrdnjom da takva sumnja postoji i obrazlaganjem te sumnje kroz tužilačku odluku sačinjavanjem optužnice. Upravo sačinjavanjem optužnice ili tačnije predajom te optužnice sudu, ta sumnja dobiva jači stepen i postaje osnovana sumnja (što tužilac i tvrdi u optužnici) i treba da je vidljiva iz činjenica i dokaza do kojih je tužilac došao. Takvu optužnicu, sa tužilačkom osnovanom sumnjom, tužilac će uputiti sudiji za prethodno saslušanje. Iz ovoga je vidljivo da za samo sačinjavanje optužnice i upućivanje sudiji za prethodno saslušanje kao stepen utvrđenosti činjenica potrebna osnovana sumnja. Dakle, u istrazi se gomilaju osnovi sumnje, utvrđuju činjenice i pronalaze dokazi. Tužilac da bi napravio optužnicu treba prvo da sagleda da li se ti osnovi sumnje mogu povezati i čine li u svojoj sveukupnosti sumnju. Da bi ova sumnja postala osnovana tužilačka sumnja tužilac treba da toj sumnji da neku podlogu, da poveže i opravda tu vezu elemenata sumnje, što čini kroz sačinjavanje tužilačke odluke i time sumnja postaje osnovana (tužilačka) sumnja. Da li će ova osnovana sumnja na koju se poziva tužilac i tvrdi da postoji ostati osnovana sumnja zavisi prvenstveno od utvrđenih činjenica i prikupljenih dokaza, ali i od toga koliko je tužilac logički i racionalno obrazložio postojanje osnovane sumnje i time uvjerio sud u njeno postojanje, dakle, na kraju to zavisi od suda.

241

Dakle, osnovana tužilačka sumnja je sumnja koju tužilac u optužnici obrazloži pozivajući se na utvrđene činjenice i raspoložive dokaze. Ova sumnja kao minimalan stepen utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza procesno postoji od sačinjavanja optužnice (pod uslovom da se predaju sudu) do njenog potvrđivanja od strane suda. Karakteriše je veći stepen utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza, postojanje povezanosti elemenata sumnje, trvrdnja da postoji ta povezanost i obrazloženje tvrdnje, dakle, sačinjavanje optužnice i namjera da se se predaju sudu i njena predaja sudu.

1.2. Od suda potvrđena osnovana sumnja

Osnovanu sumnju utvrđuje nadležan tužilac kada odluči da nakon provedene istrage⁴³ podigne optužnicu protiv počinioca krivičnog djela. Prilikom podnošenja

---

⁴³ U našem ranijem pravnom sistemu (prema ranijim zakonskim propisima) istraga se pokretala zahtjevom za provođenje istrage podnesenim od strane ovlaštenog tužioca, a zbog osnovane sumnje da je počinjeno krivično djelo, sud je nakon saslušanja osumnjičenog donosio rješenje o provođenju istrage, te ako je sud donio takovo rješenje osnovana sumnja se smatrala utvrđenom i istraga se provodila. Po

optužnice na potvrđivanje ta osnovana sumnja tužioca podliježe kontroli od strane suda, tačnije dvostrukoj kontroli (prvo po službenoj dužnosti i ponovo po traženju odbrane).⁴⁴ Ako tužilac tvrdi da postoji osnovana sumnja ne mora značiti da ona i postoji. To je samo njegova tvrdnja. Potvrđivanjem optužnice od strane suda tvrdnja tužioca je osnovana i osnovana sumnja na postojanje krivičnog djela i učinjocu smatra se potvrđenom. Članom 243. st. 3. ZKP FBiH je regulisano kako se to čini, a to se čini proučavanjem svake tačke optužnice i dokaza, od strane sudije za prethodno saslušanja, koje mu je dostavio tužitelj kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje. Iz ove odredbe se vidi da osnovana sumnja tužioca podliježe provjeri, dakle, utvrđuje se, te kao takva kako smo je naslovili i postoji.

Potvrđena optužnica se dostavlja odmah optuženom koji je na slobodi, a u roku od 24 sata ako je u pritvoru, i njegovom braniocu s uputom, pored ostalog, o pravu na prethodne prigovore u roku od 15 dana. Ako ne bude prigovora protiv optužnice krivični postupak kreće u novu fazu, fazu presuđenja i nema više raspravljanja o postojanju osnovane sumnje. Tužilac je dužan da u daljem toku postupka eliminiše svaku sumnju, da bi dokazao optužbu.

242

Značajno je ovdje na koji način sud, odnosno sudija za prethodno saslušanje potvrđuje optužnicu⁴⁵, odnosno da li je to odlukom u kojoj treba obrazložiti potvrđivanje optužnice ili samo oznakom na optužnici ili uz optužnicu, pri čemu se smatra da se sud složio i u potpunosti prihvatio obrazloženje osnovane tužilačke sumnje navedene u optužnom aktu čime ona postaje i od suda potvrđena osnovana sumnja.⁴⁶ U praksi je prisutno ovo drugo pri čemu sud prije nego što potvrdi optužnicu sagledava optužni akt, činjenice i dokaze uz isti. Članom 243 st. 4. ZKP FBiH je regulisano da optuženi dobija status optuženog potvrđivanjem optužnice ili pojedine tačke optužnice.⁴⁷

---

sadašnjem načinu provođenja istrage istragu provodi tužilac, kada postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo, a tužilačka odluka je naredba o provođenju istrage. Naredbe kao odluke ne moraju se posebno obrazlagati, a i ako se obrazlože ne podliježu posebnom pravnom lijeku ili pravnom sredstvu. Dakle, činjenice i dokazi, od suda, se cijene tek prilikom podnošenja optužnice na potvrđivanje. U optužnici tužilac tvrdi da postoji osnovana sumnja na počinjenje radnje od strane optuženog, a ako sud potvrdi optužnicu time se i osnovana sumnja smatra potvrđenom.

44 Vidjeti: M. Babić et al., *Komentar ZKP BiH*, Savjet/Vijeće Evrope/Evropska komisija, komentar uz čl. 228.

45 Vidjeti čl. 243. ZKP FBiH koji govori o odlučivanju po optužnici od strane sudije za prethodno saslušanje.

46 Članom 243. st. 2 ZKP FBiH rok za potvrđivanje optužnice je osam dana. Iz pomenutog člana se vidi da je sudija za prethodno saslušanje, kada odbija optužnicu ili pojedine tačke optužnice, dužan je sačiniti posebno obrazloženo rješenje na koje nije dozvoljena žalba. Ako sud donosi obrazloženu odluku i kada odbija optužnicu opravdano se postavlja pitanje zašto isto ne donosi i kada istu potvrđuje?

47 Smatramo da bi za osumnjičenog trenutak sticanja statusa optuženog trebao da bude protek roka za

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

„Naime, čl. 67 st. 1. t. d Novele ZKP/BiH/08 propisano je da se prethodnim prigovorima, pored ostalog može osporiti i „*zakonitost dokaza*“. Ukoliko sudac za prethodno saslušanje usvoji navedeni prigovor, *odlučit će da se takav dokaz izdvoji iz spisa i vрати тужитељу*.⁴⁸ Protiv rješenja o prigovorima uključujući i odluku o nezakonitim dokazima žalba nije dopuštena! Praksa je opravdano postavila pitanje: može li tako važnu odluku o zakonitosti odnosno nezakonitosti jednog dokaza, a on može biti često presudni dokaz za ishod jednog kaznenog predmeta, donijeti sudac za prethodno saslušanje kao sudac pojedinac?“⁴⁹

Ako se podnese prigovor (čl. 248. ZKP FBiH) protiv potvrđene optužnice⁵⁰ tužiočeva osnovana sumnja mora proći drugu kontrolu suda (po zahtjevu suprotnе strane) od strane sudije za prethodno saslušanje koji o prigovorima odlučuje rješenjem protiv koga nije dozvoljena žalba, jer se odluke sudije za prethodno saslušanje mogu pobijati samo u žalbi na presudu (čl. 318. st. 2. ZKP BiH i čl. 334. st. 3. ZKP FBiH). Odbijanjem prigovora osnovana tužilačka sumnja je postala osnovana sumnja (pogotovo ako se odbiju prigovori koji se odnose na zakonitost dokaza). Ali ako se uvaži prigovor i sudija za prethodno saslušanje vrati optužnicu po prigovoru, pa tužilac ne postupi po uputama suda, optužnica se odbacuje. Rješenje sudije za prethodno saslušanje postaje pravnosnažno, jer protiv odluke o prethodnim prigovorima žalba nije dozvoljena. Potvrđivanjem optužnice završava se uloga sudije za prethodno saslušanje i on ne može imati druge uloge u istom postupku.

Procesne radnje iz nadležnosti sudije za prethodni postupak i sudije za prethodno saslušanje u istom predmetu trebaju obavljati dvije različite osobe, jer to nalaže zahtjevi principa monofunkcionalnosti (svaki subjekt obavlja samo jednu funkciju u krivičnom postupku). Zbog toga, sudija koji je u istom predmetu vršio istražne radnje

---

prigovor, ako prigovora nije bilo i donošenje odluke po prigovoru, ako je prigovora bilo i ako su prigovori odbijeni. Ovo ima opravdanje, jer ako pogledamo hipotetički, šta ako optuženi podnese prigovor na nezakonitost dokaza, a sudija za prethodno saslušanje isti uvaži i vrati optužnicu koju tužilac ne podnese ponovo? U tom slučaju osumnjičeni je neopravdano imao status optuženog od potvrđivanja optužnice do odluke po prigovoru.

⁴⁸ U praksi su česti slučajevi da nezakoniti dokazi ostaju u sudskom spisu.

⁴⁹ T. Bubalović, *Novele zakona o kaznenom postupku BiH od 17.06.2008. godine – pozitivna rješenja i iznevjerena očekivanja - Pravo i pravda*, časopis za pravnu teoriju i praksu, godina VII, br. 1, Sarajevo, 2009. godine, Udrženje sudija/sudaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, 436/437.

⁵⁰ U našem ranijem pravnom sistemu se prigovorima osporavala optužnica koja nije stupila na pravnu snagu, sada se prigovorima kao posebnim pravnim sredstvom osporava optužnica koja je stala na pravnu snagu, potvrđena optužnica.

ne može sudjelovati u vijeću koje nakon podizanja optužnice odlučuje o pritvoru jer je i odlučivanje o pritvoru vršenje sudijske dužnosti (*Kantonalni sud Tuzla, Kž-483/00 od 15.12.2000. godin*)⁵¹

Dalja obaveza tužioca nakon potvrđivanja optužnice i odbijanja prigovora je zastupanje i dokazivanje optužbe u optužnici. Zbog toga smo izdvojili potvrđenu osnovanu sumnju kao poseban minimalan stepen utvrđenosti činjenica u pogledu postojanja krivičnog djela i učinioča i razdvojili je na tužilačku i od suda utvrđenu. Potvrđena osnovana sumnja kao minimalan stepen utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza, odnosno njeno postojanje je uslov za dalje vođenje krivičnog postupka. Smatramo da je ovo ispravno i da je ovo veći stepen utvrđenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza, koji su podložni ocjeni organa koji će na kraju da kaže da li su i koje su činjenice utvrđene dokazima i koji će odlučiti o osnovanosti optužbe. Dakle, u daljem toku postupka tužilac treba otklanjati svaku razumnu sumnju, pa i potvrđenu osnovanu sumnju, u počinjenje krivičnog djela i učinioča, do okončanja glavnog pretresa. Kad god se osnovana sumnja pojavi kao predmet razmatranja suda ista se od strane suda mora potvrditi, a u donesenim odlukama i obrazložiti što se vidi i iz sudske prakse (iako kod potvrđivanja optužnice to nije slučaj).

244

Sudija za prethodno saslušanje je nadležan za donošenje rješenja o određivanju ili ukidanju pritvora, dok je vijeće iz člana 24. stav 6. nadležno za donošenje rješenja o produženju pritvora. Dakle, nakon potvrđivanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje nije funkcionalno nadležan da odlučuje o prijedlogu Tužioca za produženje pritvora prema optuženom, već o tom prijedlogu može odlučiti vanpretresno vijeće.⁵²

„Ako prvostepeni sud u obrazloženju rješenja o produženju pritvora samo konstatiše postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo zbog kojeg se protiv njega vodi istraga, bez izvođenja dokaza i razloga iz kojih to proizilazi, radi čega drugostepeni sud, nije bio u prilici da ispita osnovanost žalbenih navoda osumnjičenog u pogledu postojanja ovog općeg uvjeta za pritvor, onda je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.“ (*Rješenje Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj 070-0-Kž-08-000524 od 27.11.2008. godine*)⁵³

Pomenuli samo samo jedan član ZKP FBiH koji pominje osnovanu sumnju, pa

---

51 *Bilten Vrhovnog suda FBiH* br.2/2000 str. 8.

52 Vidjeti M. Babić et al., *Komentar ZKP BiH*, Sayjet /Vijeće Evrope/Evropska komisija, konkretno komentar uz član 137., jer ima i suprotnih stanovišta i odluka.

53 Stručni informativni časopis za sudske, upravnu i privredno-prekršajnu praksu *SUDSKA PRAKSA*, broj 35, septembar - oktobar 2009. godine, 20.

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

ćemo navesti gdje se još pojavljuje osnovana sumnja u ovom zakonu. U članu 69. ZKP FBiH kojim se reguliše podnošenje pisanog zahtjeva⁵⁴ za izdavanje naredbe za pretresanje kada se traži pretresanje u bilo koje vrijeme potrebno je da postoji osnovana sumnja⁵⁵ da pretresanje neće moći biti izvršeno u vremenskom periodu od 6 do 21 sat, da će se traženi predmeti skloniti ili uništiti ako se naredba ne izvrši odmah, kao i da će osoba koja se traži pobjeći ili počiniti drugo krivično djelo ili da može ugroziti sigurnost ovlašćene službene osobe ili druge osobe ako se naredba ne izvrši odmah ili u vremenskom periodu od 21 do 6 sati. Isto tako u pisanom zahtjevu može se tražiti odobrenje, da ovlašćena službena osoba izvrši naredbu bez prethodne predaje naredbe ako postoji osnovana sumnja⁵⁶ da se traženi predmeti mogu lako i brzo uništiti ako se odmah ne oduzmu, da predaja naredbe može ugroziti sigurnost ovlašćene službene ili druge osobe, kao i da će osoba koja se traži učiniti drugo krivično djelo ili ugroziti sigurnost ovlašćene službene ili druge osobe. U oba ova slučaja treba da postoji osnovana sumnja, dakle, ne samo navođenje pomenutog nego i obrazloženje ove osnovane sumnje koja se izdavanjem naredbe smatra potvrđenom.

Dalje se osnovana sumnja pominje u članu 103. ZKP FBiH koji određuje koje osobe ne polažu zakletvu, odnosno ne daju izjavu. Tako je regulisano da se ne smiju zaklinjati, odnosno davati izjavu osobe koje nisu punoljetne u trenutku saslušanja, za koje je dokazano ili za koje postoji osnovana sumnja da su učinile ili učestvovalle u krivičnom djelu zbog koga se saslušavaju ili koje zbog duševnog stanja ne mogu da shvate značaj zakletve, odnosno izjave. Po ovome se traži dokazanost (dakle, bez sumnje – za koje je dokazano) ili osnovana sumnja.

Osnovana sumnja se pominje i kod razloga za pritvor. Tako se u članu 146. ZKP FBiH pominje „Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba učinila krivično djelo, pritvor se protiv te osobe može odrediti“, te se dalje navode razlozi iz kojih se

---

⁵⁴ Zahtjev za izdavanje naloga o pretrazi treba da je podnesen od strane ovlaštenih službenih osoba, koje su dobile odobrenje od tužioca, ili tužioca, a istom se udovoljava nalogom o pretrazi čl. 68. ZKP FBiH.

⁵⁵ Ovaj zahtjev za izdavanje naloga o pretrazi podnosi se sudu sa obrazloženjem osnovane sumnje zbog koje se traži pretresanje u bilo koje doba, a udovoljavanjem zahtjevu se obrazlaže i osnovana sumnja. Ako se zahtjevom ne traže ove posebne pogodnosti, potrebno je samo da podnositac zahtjeva navede činjenice koje ukazuju na vjerovatnost da će se osobe, tragovi i predmeti navedeni u članu (65. st. 1. ZKP FBiH naći na označenom ili opisanom mjestu ili kod odredene osobe, ali vjerovatnost je puno manji stepen uvjerenja (ukazivanje na mogućnost na osnovu raspoloživih upućujućih činjenica).

⁵⁶ Ovdje se postavlja pitanje kako izvršiti ocjenu osnovane sumnje, očito je kad god se ona spominje da je potrebno izvršiti njeno obrazlaganje ne samo nabranjem pomenutih aktivnosti nego i u odnosu na konkretni slučaj na koji se odnosi.

može odrediti pritvor.⁵⁷ Ona je prethodni uslov bez koga se ne mogu razmatrati razlozi za pritvor što potvrđuje i sudska praksa.

„Ustavni sud ukazuje na to da odredba člana 5. stav 3. Evropske konvencije zahtjeva da lice bude lišeno slobode u skladu sa članom 5. stav 1c) Evropske konvencije, tj. da je lišavanje „zakonito“ u smislu navedenog člana, a obuhvata podjednako i proceduralnu i materijalnu zaštitu takvih lica. Evropski sud je zaključio da poštovanje člana 5. stav 3. Evropske konvencije zahtjeva da sudska vlast preispita sva pitanja u vezi sa pritvorom, te da odluku o pritvoru doneše pozivajući se na objektivne kriterije predviđene zakonom. Pri tome je postojanje osnovane sumnje da je lice lišeno slobode počinilo krivično djelo koje mu se stavlja na teret *coditio sine qua non* za određivanje ili produženje pritvora. Međutim, to nakon određenog vremena nije dovoljno, već se mora procjenjivati da li za pritvor postoje relevantni i dovoljni razlozi.⁵⁸ Prema daljem stavu Evropskog suda, opravdanost pritvora zavisi i od okolnosti konkretnog slučaja, koje moraju biti takve da upućuju na postojanje (opšteg) javnog interesa, koji je tako važan i značajan, da uprkos presumpciji nevinosti, preteže nad principom poštovanja slobode pojedinca. Stoga kako je ukazao Evropski sud, činjenice koje izazivaju sumnju i mogu biti dovoljne u vrijeme lišavanja slobode, ne trebaju biti istog nivoa kao one koje su neophodne za odluku u narednim fazama postupka, npr. za podizanje optužnice.⁵⁹“ (AP 2860/14 od 6. novembra 2014. godine)

Iz ove odluke proizilazi da osnovana sumnja mora postojati kao uslov bez koga se ne može (kao prethodni uslov) kod određivanja pritvora, ali je interesantno da osnovana sumnja kod određivanja pritvora ne mora imati isti stepen utvrđenosti činjenica, biti istog stepena, kao osnovana sumnja kod podizanja optužnice, ako je pritvor odre-

⁵⁷ Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na iz člana 11/3. d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. c Evropske konvencije, kada je Sud BiH apelantu odredio pritvor iako iz osporenih rješenja proizilazi da za to nije bio ispunjen osnovni zakonski uvjet, a to je da postoji osnovana sumnja da je apelant učinio krivična djela koja mu se stavljuju na teret, jer se iz obrazloženja osporenih odluka ne može zaključiti da je zadovoljen standard postojanja „osnovane sumnje“ kako je to definirano članom 20 ZKP BiH, niti da postoje „činjenice ili informacije na osnovu kojih će objektivni promatrač zaključiti da je osoba u pitanju mogla počiniti krivično djelo za koje se tereti“, kako to zahtijevaju standardi člana 5, stav 1. tačka c. Evropske konvencije. (Odluka o dopustivosti u meritumu br. AP 2147/13 od 12.06.2013. godine) – odluka je navedena iz djela M. N. Simović / E. Dumanjić *Sudska praksa u krivičnim predmetima Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 2010. do 2015. godine*, Feniks d.o.o., Sarajevo 2016., 123. U ovoj odluci je posebno karakterističan navod Ustavnog suda BiH „na osnovu kojih će objektivan promatrač zaključiti“.

⁵⁸ Vidi, Evropski sud, *Trzaska protiv Poljske*, presuda od 11. jula 2000. godine, aplikacija br. 25792/94, stav 63.

⁵⁹ Vidi, Evropski sud, *O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 16.oktobra 2001. godine, aplikacija br. 37555/97, tačka 36.

đen prije podizanja optužnice. Proizilazi da osnovana sumnja kod podizanja optužnice, može, i treba da bude većeg stepena od one koja je utvrđena prilikom određivanja pritvora, ako je pritvor određen ranije. Dakle, proizilazi da se i osnovana sumnja može pojaviti u različitim nivoima.⁶⁰ Iz pomenute odluke se vidi da se uz preispitivanje opravdanosti pritvora (po proteku vremena) ispituje relevantnost i dovoljnost razloga za pritvor, pa time, kod produženja pritvora, uvijek i stepen sumnje u odnosu na utvrđenost činjenica i raspolaganje dokazima u toku trajanja postupka.

Dalje se osnovana sumnja u ZKP FBiH pominje u član 241. st. 1. koji reguliše podizanje optužnice, pa tako je istim regulisano da kad u toku istrage tužilac nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, pripremit će i uputiti optužnicu sudiji za prethodno saslušanje.

I šesti puta se osnovana sumnja pojavljuje kod davanja lažnog iskaza svjedoka ili vještaka čl. 258. ZKP FBiH, pa isti reguliše ako postoji osnovana sumnja da je svjedok ili vještak na glavnom pretresu dao lažni iskaz, sudija, odnosno predsjednik vijeća može narediti da se sačini poseban prepis zapisnika o iskazu svjedoka ili vještaka koji će se dostaviti tužiocu. Iz ovoga se vidi da za ovakvo postupanje suda treba visok stepen sumnje.

5. Utvrđenost činjenica van (bez) sumnje

Ovaj stepen utvrđenosti činjenica „utvrđenost činjenica van (svake razumne) sumnje“ je najveći minimalni stepen utvrđenosti činjenica, te podrazumijeva minimalnu (za presuđenje dovoljnu) utvrđenost pravnorelevantnih činjenica. Cilj krivičnog postupka je potpuno utvrđivanje svih činjenica, ali se obično ne mogu utvrditi sve činjenice, pa se utvrđuje onoliko činjenica (istine) koliko je to moguće i u minimalnom stepenu van (svake razumne) sumnje. Vidi se da ovaj stepen utvrđenosti činjenica da je učinjeno krivično djelo od strane određenog lica isključuje postojanje svih oblika sumnje i kod suda stvara ubjedjenje da je krivično djelo počinjeno, ko je počinilac i ubjedjenje o krivnji počinioca. Jedina sumnja koja može postojati, a da ne umanji vrijednost ovog stepena utvrđenosti činjenica, i ne utiče na ubjedjenje suda je nerazumna sumnja. Ako postoji razumna sumnja onda nismo oborili prepostavku nevinosti ni dokazali počinjenost radnje izvršenja, odnosno krivičnog djela od strane optuženog

---

⁶⁰ Iz ovoga proizilazi da svi stepeni sumnje mogu imati jači i slabiji nivo, a što se svodi na dokazanost činjenica.

lica. Ovaj stepen sumnje koristi i Sud u Hagu⁶¹ kada daje obrazloženje svojih odluka.⁶² Ni u stručnoj literaturi nije upitna potreba dokazivanja ovog stepena sumnje za dokazivanje krivnje optuženog. „Činjenica je da prepostavka nevinosti obuhvata sve elemente krivične odgovornosti optuženog, te da tužiteljstvo mora dokazati van razumne sumnje da je optuženi kriv za krivično djelo koje mu se stavlja na teret.“⁶³ Dakle, da bi izrekli osuđujuću presudu optuženom, moramo imati minimalan broj pravnorelevantnih činjenica koje van svake sumnje ukazuju na izvršenje krivičnog djela i lice koje je djelo izvršilo. Dokazi, kojim raspolažemo treba da potvrđuju takve činjenice. Veći broj činjenica od minimalnog, podrazumijeva veći broj dokaza i samo pojačava dokazanost.

Kada je u pitanju ovaj stepen sumnje isti se vidi iz sudskih odluka. Potrebno je pogledati apelaciju Ustavnog suda BiH koja se odnosi na dokazivanje indicijama i prepostavku nevinosti, ali se u pogledu utvrdenosti činjenica može uzeti za sve vrste dokazivanja.

„Dakle, činjenice utvrđene posrednim dokazima, moraju da budu nesumnjivo⁶⁴ utvrđene i međusobno čvrsto i logički povezane, tako da upućuju na jedini mogući zaključak, da je upravo optuženi počinio krivično djelo koje mu se stavlja na teret. Takođe, provedeni dokazi moraju da budu u potpunom skladu i da ne predstavljaju zbir dokaza, već sistemom indicija koje će u svom sklopu i povezanosti isključiti svaku drugu mogućnost od one koju je utvrdio prvostepeni sud.“⁶⁵

U obrazloženju presude dalje se navodi, pored ostalog, pozivajući se na presudu Evropskog suda i slijedeće. „Uz to princip prepostavke nevinosti znači da je teret dokazivanja isključivo na tužilaštvu, te da se treba primjeniti princip *in dubio pro reo*, dakle, da i najmanja sumnja u vezi sa dokazom mora ići u prilog optuženom.“⁶⁶

⁶¹ Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju.

⁶² Vidjeti obrazloženje oslobođajuće presude Vojislavu Šešelju, i koje se vidi da optužba (tužilaštvo) nije uvjерilo sud „van svake razumne sumnje“ da je počinjeno krivično djelo.

⁶³ A. Kučić. *Prihvatanje činjenica koje su utvrđene pravosnažnim odlukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju kao dokazanih na Sudu Bosne i Hercegovine, Pravo i pravda*, časopis za pravnu teoriju i praksu, godina XIV, br. 1, Sarajevo, 2015. godine, Udruženje sudija/sudaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, 272.

⁶⁴ Nesumnjivo bi značilo bez svake sumnje, misli se razumne sumnje (op. a.).

⁶⁵ AP 5047/11 od 07. oktobra 2014, godine) vidjeti M. N. Simović/M. M. Simović, *Ustavna načela krivičnog postupka u odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Pravo i pravda*, časopis za pravnu teoriju i praksu, godina XIV, br. 1, Sarajevo, 2015. godine, Udruženje sudija/sudaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, 36. Odluka je dostupna i na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba.

⁶⁶ Vidjeti, *Evropski sud, presuda Barbera, Messeque i Jabardo protiv Španije*, stav 77.

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

Kako ZKP FBiH izričito ne definiše razumnu sumnju⁶⁷ u pogledu utvrđenosti činjenica o učinjenju krivičnog djela i učiniocu neki autori navode „da pravni standard „izvan svake razumne sumnje“ nije pravni standard propisan u kaznenom zakonodavstvu BiH.“⁶⁸ Isto tako navodi se da „„Istina“ ne samo da se ne utvrđuje, nego se odlukama suda obezvrađuje novoformiranim izvanzakonskim implatantom – pravnim standardom tzv. „izvan svake razumne sumnje“, koji je u aksiološkoj (vrijednosnoj) ljestvici daleko niže rangiran od „Istine“, čije utvrđivanje je, temeljem čl. 262. st. 3. ZKP BiH – zakonska obaveza suda.“⁶⁹

Ne bi se mogli složiti sa navedenim, jer ovaj stepen sumnje nije uputno očito vidljiv iz zakona, a mi očekujemo da nam zakon sve reguliše i izričito navede. Međutim, ako pogledamo odredbu člana 3. stav 2. ZKP FBiH da sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježje krivičnog djela ili od kojih zavisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog. Ne treba zaboraviti da je ova sumnja navedena u načelima, a u načelima su u pravilu sadržani pravni standardi i načela u svakom zakonu imaju veći značaj i jaču pravnu snagu od drugih odredaba zakona. Ovdje smo napomenuli da je pojam „sumnja“ upotrijebljen kao opšti pojam za sve oblike sumnje, pa obuhvata i osnovanu sumnju. Dakle, iz ove odredbe se vidi da počinjenje krivičnog djela treba dokazati bez sumnje, kako smo i naslovili ovaj stepen utvrđenosti činjenica. Istina, da se u teoriji i praksi koristi pojam „(iz)van svake razumne sumnje“⁷⁰, ali to ne umanjuje vrijednost

---

249

---

⁶⁷ Treba ipak napomenuti da se u članu 39. st. 1. tačka f) ZKP FBiH pominje razumna sumnja kao razlog za izuzeće sudije od vršenja sudijske dužnosti, pa sudija ne može vršiti sudijsku dužnost, ako postoje okolnosti koje izazivaju razumnu sumnju u njegovu nepristrasnost.

⁶⁸ M. D. Marković, *Procesni položaj tužitelja u kaznenom postupku*, *Pravo i pravda*, časopis za pravnu teoriju i praksu, godina XIV, br. 1, Sarajevo, 2015. godine, Udrženje sudija/sudaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, 189.

⁶⁹ Ibid., 190

⁷⁰ Treba napomenuti da Ustavni sud BiH u odlukama samo isključuje sumnju, što je smatramo ispravnije, jer je izraz „van (svake rezumne) sumnje“ praktično-teorijska konstrukcija i trebalo bi koristiti izraz „van sumnje“ ili „bez sumnje“, zbog čega smo „svake razumne“ i označili zagradom, a koji i ovako upotrijebljen podrazumijeva da se radi o dovoljnom stepenu utvrdenosti činjenica i obezbjeđenosti dokaza koji ukazuju na počinjenje krivičnog djela i počinjoca „van svake rezumne sumnje“. U odluci Ustavnog suda BiH se navodi: „Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju sveobuhvatna analiza izvedenih dokaza nije izostala, već da je prvostepeni sud u svojoj presudi u potpunosti opisao proces pojedinačne ocjene dokaza, njihovo dovođenje u međusobnu vezu i izvođenje zaključka da je apelant počinio krivično djelo i da je odgovoran za izvršenje istog. Naime, Ustavni sud zapaža da je prvostepeni sud proveo veoma opsežan dokazni postupak, da je u tom smislu saslušao veoma veliki broj svjedoka, proveo vještacije po vještaku grafološke struke, vještaku za telekomunikacije, te izvršio uvid u obimnu dokumentaciju koja se nalazila u spisu. Na osnovu tako provedenog dokaznog postupka, sud je utvrdio da je apelant na način i u vrijeme pobliže označeno u dispozitivu presude počinio produženo krivično djelo „krivotvorene ispra-

navedenog, jer je racio mjerilo svega, a navodi se vjerovatno i zato da optuženi i odbrana ne bi iznosili nerazumnu sumnju kao razlog da ne dođe do presuđenja. Kada je u pitanju pozivanje na istinu ni to se ničim ne opravdava. Utvrđivanje istine jeste obaveza suda, ali je predočava tužilac i dokazuje da je onakva kakvom je predočava⁷¹, ali u krivičnom postupku se utvrđuje relativna istina i onoliko istine koliko se najviše može, ali minimalno onoliko koliko je potrebno za presuđenje kod osuđujuće presude, jer je u protivnom presuda oslobođajuća. Kada bi očekivali da dokažemo istinu u potpunosti, u velikom broju slučajeva, niti bi je mogli dokazati niti bi mogli presuđivati.⁷² Ne treba zaboraviti da sud samo utvrđuje istinu, pa treba obratiti svestranu pažnju na ovaj pojam.

Prema tome, iz člana 3. sav 2. ZKP BiH se vidi da činjenice treba utvrditi bez (van) sumnje, pa je ovaj stepen utvrđenosti činjenica najveći minimalni stepen utvrđenosti činjenica i obezbjedenosti dokaza potreban za donošenje osuđujuće odluke suda kojom se potvrđuje počinjenje krivičnog djela od strane počinioca

---

6. Stepeni sumnje u krivičnim procesnim zakonima Srbije, Hrvatske i Crne Gore

250

Samo ukratko navećemo koje stepene sumnje pominju i koriste susjedne države u svojim krivičnim procesnim zakonima.

Zakonik o krivičnom postupku Srbije⁷³ više puta pominje “osnovanu sumnju” koja se traži i kod pokretanja istrage. Pominju se i “osnovi sumnje” više puta kao niži stepen sumnje, a isto tako i sumnja samostalno, ali i uz odrednicu “znatna” (član 426.). Takođe imajući u vidu načelo “u sumnji u korist optuženog” iskazano u članu 18. pomenutog zakonika, očito je da se djelo učiniocu mora dokazati bez sumnje.

---

ve“ iz člana 351. stav 3. u vezi sa stavom 1. istog člana KZ FBiH. Za naprijed navedeno utvrđenje sud je dao detaljno i jasno obrazloženje koje ni u jednom dijelu ne izgleda proizvoljno ili neprihvatljivo samo po sebi, niti dovodi u sumnju zaključke o izvršenom krivičnom djelu – „krivitvorene isprave“. (Odluka o dopustivosti broj AP 368/08 od 29.06. 2010; produženo krivično djelo krivotvorene isprave) – odluka je navedena iz djela M. N. Simović/E. Dumanjić *Sudska praksa u krivičnim predmetima Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 2010. do 2015. godine*, Feniks d.o.o., Sarajevo 2016., 123.

⁷¹ Uz neke mogućnosti suda koje nećemo navoditi jer nisu značajne u smislu izlaganog.

⁷² Npr. za brojne teške krađe optuženi su osuđeni zbog krađe, jer se nije mogao dokazati teži oblik, ili kod ubistva, su osuđeni zbog ubistva na mah ili u prekoračenju nužne odbrane

⁷³ “Sl. list SRJ”, br. 70/2001 i 68/2002 i “Sl. glasnik RS”, br. 58/2004, 85./2005, 115/2005, 85/2005 - dr. zakon, 49/2007, 20/2009 - dr. zakon i 72/2009. Dostupno putem linka: http://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

Zakonik o krivičnom postupku Srbije označava „opravdanu sumnju“ kao „skup činjenica koje neposredno potkrepljuju osnovanu sumnju i opravdavaju podizanje optužbe.“ Vidi se da se opravdana sumnja određuje kao skup činjenica, ali ne određuje se stepen utvrđenosti činjenica.⁷⁴

Zakon o kaznenom postupku Hrvatske⁷⁵ sadrži kao stepene sumnje osnove sumnje, sumnju, osnovanu sumnju, a s obzirom na ugrađene directive EU u članu 1.a dokaznost počinjenja krivičnog djela mora biti van svake razumne sumnje. Državni odvjetnik dužan je pokrenuti krivični postupak kada postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila krivično djelo.⁷⁶ Posebno je interesantno korištenje jedne vrste nezakonitih dokaza pozivajući se na interes što je vidljivo iz člana 10. pomenutog zakona.⁷⁷

Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore⁷⁸ takođe kao stepene sumnje koristi pojmove, osnovi sumnje, sumnja i osnovana sumnja, a s obzirom na inkorporirano načelo u zakonu *in dubio pro reo* u članu 6. očito je da se počinjenje krivičnog djela mora dokazati van svake sumnje. Zakon koristi odrednicu uz sumnju „znatna“ član 444. pomenutog zakona, ali se stepeni sumnje ne definišu u značanju izraza (čl. 22.).

---

⁷⁴ M. Škulić/G. Ilić, Novi Zakonik o krivičnom postupku Srbije, *Kako je propala reforma. Šta da se radi?* Udruženje javnih tužilaca i zamjenika javnih tužilaca Republike Srbije, Beograd, 2012., 83. Međutim, i osnovi sumnje, kao i osnovana sumnja su definisane kao skup činjenica.

⁷⁵ „Narodne novine“, broj 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Odluka i Rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13 i 152/14 <http://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>.

⁷⁶ Napomenut ćemo da se po ovom zakonu kao ovlašteni tužitelj pojavljuje i privatni tužitelj i oštetećenik kao tužitelj.

⁷⁷ Koristi se formulacija „interes kaznenog progona i kažnjavanja počinitelja preteže nad povredom prava“.

⁷⁸ „Službeni list Crne Gore“, broj 57/09 od 18. avgusta 2009. godine.

ZAKLJUČAK

Kada su u pitanju stepeni sumnje uvijek govorimo o nekom stepenu saznanja po činjenicama i obezbjedenošću dokaza o izvršenom krivičnom djelu i počiniocu. Bilo kakav stepen saznanja o izvršenom krivičnom djelu mogu nam dati samo činjenice, pa zbog toga smo ove stepene sumnje vezali za utvrđenost činjenica u krivičnom postupku. Procesni zakoni u BiH koriste i poznaju razne stepene sumnje, ali ih ne definišu ili ih definišu uopšteno i neprecizno. Ne može se stepen sumnje definisati samim sobom.⁷⁹ Isto tako ne može se stepen sumnje definisati kao skup činjenica i to svaki stepen sumnje kao skup činjenica, ako nema razlike u kvalitetu i kvantitetu tih činjenica, njihovoj povezanosti i ukupnoj slici koju daju, kako bi se ti stepeni sumnje mogli razlikovati jedan od drugog. Stepeni sumnje imaju puno veći značaj od onoga koji im pridajemo. Oni štite pojedinca, odnosno subjekte prava, u prvom redu, od države, odnosno proizvoljnosti djelovanja državnih organa i drugih subjekata prava, koji ta prava mogu da povređuju. Ne možemo nekog ispitivati o nekom krivičnom djelu, a da nemamo ni jedan osnov sumnje koji je u vezi sa tim licem. Radi se o slobodama koje se mogu ograničavati samo pod određenim uslovima. „Niko ne može poreći da je sloboda čovjeka neprikladna vrijednost koja se mora štititi. Isto tako sasvim je jasno da država ima pravo da u određenim slučajevima određenim zakonom... (neku osobu mora lišiti slobode) PGP (čl.9). Evropska konvencija (čl.5), Američka konvencija (čl.7.) i Afrička povelja (čl.6) garantuju i slobodu lične sigurnosti. Ali, u navedenim odredbama naznačenih akata međunarodnog značaja, ugrađeno je ograničenje ovog prava (slobode) formulacijom „postupku predviđenom zakonom“, kada se neka osoba može lišiti slobode, odnosno uhapsiti, taksativnim nabranjem, i to: poslije osude ili nepovinovanju zakonskom nalogu nadležnog suda, zbog osnovane sumnje⁸⁰ da je neko lice izvršilo krivično djelo ili da bi se spriječilo izvršenje krivičnog djela, ili bjekstvo poslije izvršenja, radi spriječavanja zaraznih bolesti, lišenje slobode duševno poremećenih, alkoholičara itd.“⁸¹

Ponovo ćemo napomenuti da kad govorimo o stepenu utvrđenosti činjenica uvijek govorimo o minimalnom stepenu utvrđenosti činjenica koji mora postojati da bi mogli

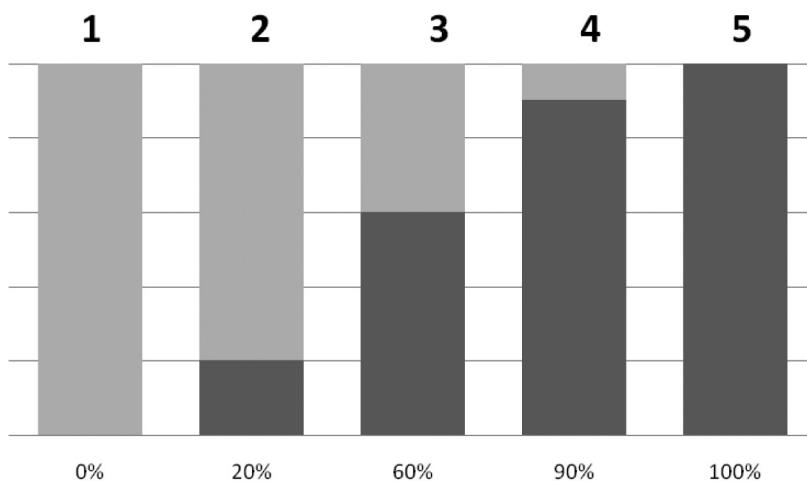
⁷⁹ Određen je samo pojam osnovana sumnja, pa vidjeti ZKP FBiH čl. 21. iz koga se vidi da je osnovana sumnja pojmovno određena samom sumnjom “Osnovana sumnja je viši stepen sumnje...”.

⁸⁰ Zato kod lišavanja slobode mora postojati osnovana sumnja kao uslov koji prethodi drugim uslovima.

⁸¹ N. Pobrić, *Modaliteti ograničenja ljudskih prava*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, br. 1 - 2, Sarajevo 2002. g., 9.

MINIMALNI STEPENI UTVRĐENOSTI ČINJENICA I OBEZBJEĐENOSTI DOKAZA (STEPENI SUMNJE) U FAZAMA KRIVIČNOG POSTUPKA

postupati u krivičnom postupku u fazi za koju se taj stepen utvrđenosti činjenica traži. Tako kada govorimo o osnovima sumnje, može se desiti da imamo sve dokaze u krivičnom postupku i utvrđene sve činjenice, te da se one neće promijeniti do presuđenja i da će upravo na osnovu tih činjenica biti izrečena osuđujuća presuda, ali ipak koristimo pojmove osnovi sumnje i osnovana sumnja. Ovo iz razloga jer zakon nam u toj prvoj fazi traži utvrđenost činjenica u minimalnom stepenu te sumnje, a svaki manji stepen utvrđenosti činjenica je sadržan u većem. Isto tako ako zakon pominje sumnju, kao minimalan stepen utvrđenosti činjenica ista je sadržana u osnovanoj sumnji.

253

Dijagram 1. Stepen utvrđenosti činjenica u krivičnom postupku

1. učinjeno je krivično djelo, ali nemamo nikakvog saznanja o činjenicama
2. osnovi sumnje
3. sumnja
4. potvrđena osnovana sumnja
5. van svake sumnje

*procenti su samo ilustrativno navedeni

Iz svega navedenog da se zaključiti da stepeni kao smo ih naveli postoje u obliku u kome smo to i označili, jer smo se prezentujući ih prvenstveno pozivali na zakon, zatim teoriju i praksu, pa i praksu najviših sudova u BiH. S obzirom na način kako je definisana osnovana sumnja u našim zakonima očito je da bi istu trbalo redefinisati, a takođe definisati i ostale stepene sumnje koji se pojavljuju u našim zakonima kojima se reguliše krivični postupak.

MINIMUM LEVEL IN FACT CONFIRMING AND PROVIDING EVIDENCE (DOUBT LEVEL) IN PHASES OF CRIMINAL PROCEDURE

SUMMARY

In criminal law procedure that regulates criminal procedure in BiH, there are “doubt levels” previously mentioned as minimum conditions which ought to be satisfied in order for criminal procedure to be lead and finalized at every stage. It is thoroughly about the level in confirming facts and providing evidence. Furthermore, as much there are facts and evidence provided the less is a doubt in committing a criminal case. These levels in confirming fact and providing evidence (doubt level) are mentioned in practice (in court decisions) and in theory (study and expertise) besides laws where the criminal procedure is regulated. However, these levels in confirming facts do not go through systematization, and only few are defined imprecisely. Nevertheless, we were engaged in processing, defining and systematization of all the doubt levels throughout this study. Thereby, the theoretical review has been provided alongside the review on court practice besides mentioned laws. Furthermore, this work is optionally emphasizing flaws in the law but with proposed changes. The doubt level is mentioned in international law, which has been pointed out in this study.

Keywords: *the doubt level, suspicion, a reasonable doubt, out of (every reasonable) doubt, justified doubt*